

V TOMTO ČÍSLE

2. Téma

- Podpora práv starších osob
- Několik poznámek k otázce ratifikace Istanbulské úmluvy

3. Workshopy a konference

- Zranitelnost v právu lidských práv
- Konference k 70. výročí přijetí Všeobecné deklarace lidských práv a Úmluvy proti genocidě

4. Nové publikace

- Webber, G., Yowell, P., Ekins, R., Köpcke, M., Miller, B., Urbina, F.: *Legislated Rights: Securing Human Rights through Legislation*
- Borowski, Martin, Paulson, Stanley L., Sieckmann, Jan-Reinard (eds.): *Rechtsphilosophie und Grundrechtstheorie*

**Bulletin Výzkumného centra pro
lidská práva (UNCE)**

ISSN (on-line): 2571-0923

Vydavatel:

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta,
Výzkumné centrum pro lidská
práva
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

e-mail: vcjp@centrum.cz
www: <http://www.vcjp.cz>

1. Editorial

Vážení čtenáři,

Na začátku roku 2019 přichází nové číslo Bulletinu VCLP (UNCE), které obsahuje, jak už je zvykem, aktuální články, informace z vědeckého života a recenze nových zajímavých publikací z oblasti lidských práv.

V rámci tématické části najdete příspěvky, které reagují na aktuální a současně někdy také kontroverzní otázky. Dr. Alla Tymofeyeva se jako spoluřešitelka projektu GA ČR věnuje podpoře práv starších osob. Další článek se pak zabývá v ČR poměrně hodně diskutovanou otázkou Istanbulské úmluvy a její ratifikace.

V další sekci najdete jednak s profilovým tématem související informaci k workshopu „Zranitelnost v právu lidských práv“, který se konal dne 1.11.2018 v Kanceláři veřejné ochránkyně práv v Brně. Druhá informace se týká mezinárodní konference k 70. výročí přijetí Všeobecné deklarace lidských práv, uspořádané VCLP na Právnické fakultě UK v Praze (29.-30.11.2018). Z této konference vyjde v průběhu roku 2019 mezinárodní kolektivní monografie.

Úvodní slovo také slouží k představení uskutečněných nebo plánovaných vědeckých akcí a publikací Centra. Právě v tuto dobu vycházejí dvě z plánovaných publikací, které navazují na konference a potvrzují nastoupený trend UNCE k větší podpoře zahraničních publikací. Jsem rád, že mohu zde představit jak kolektivní publikaci *The Rome Statute of the ICC at Its Twentieth Anniversary. Achievements and Perspectives* (Brill Nijhoff, 2019), tak česko-brazílskou monografii *Business and Human Rights* (RW&W, 2018).

I letos proběhne několik seminářů UNCE, které budou brzy oznámené na našich webových stránkách. Závěrem pak přeji všem spolupracovníkům a čtenářům do roku 2019 zdraví, štěstí a další tvůrčí úspěchy.

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.
koordinátor Centra

2. Téma

Podpora práv starších osob

Dne 1. října 2018, v Mezinárodní den starších osob, byla zahájena kampaň s názvem *Ageing Equal*. Tento mezinárodní svátek byl poprvé oslavován 1. října 1991 a jeho základem je rezoluce Valného shromáždění OSN č. 45/106 ze 14. prosince 1990¹. Prostřednictvím tohoto svátku se zvyšuje povědomí o otázkách týkajících se starších osob, jako je stárnutí (*senescence*) a zneužívání seniorů.

Zdroj: <http://www.un.org/en/events/olderpersonsday/>

V tento den máme perfektní příležitost ocenit přínos starších lidí pro naši společnost. Loňský svátek byl spojen se 70. výročím Všeobecné deklarace lidských práv (VDLP). Mezinárodní den starších osob v roce 2018 oslavoval význam této deklarace a potvrdil závazek podporovat plně a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod staršími osobami. Mnozí starší bojovníci za lidská práva se narodili právě v roce přijetí VDLP (1948).

Cíle oslav roku 2018 byly následující :1) podpora práv starších osob v každodenním životě; 2) zvýšení viditelnosti starších osob jako zúčastněných členů společnosti, kteří se zasloužili o zlepšení lidských práv v mnoha oblastech života; 3) podpora rozvoje zajišťování plného a rovného užívání lidských práv a základních svobod staršími osobami.²

¹ Implementation of the International Plan of Action on Aging and related activities, A/RES/45/106, 68th plenary meeting, 14 December 1990.

² International Day of Older Persons, 1 October. URL: <http://www.un.org/en/events/olderpersonsday/> [cit. 16-11-2018].

Právě s ohledem na dříve zmíněné, kampaň *Ageing Equal* trvala 70 dní, od Mezinárodního dne starších osob do 10. prosince 2018, který připomenul 70. výročí Mezinárodního dne lidských práv.³ Každý z deseti týdnů kampaně zahrnoval konkrétní téma ilustrující rozšířený efekt *ageismu* a jeho vliv na různé skupiny ve společnosti. Detailně je tento program zobrazen na obrázku níže:

Ageism is an additional exclusion mechanism for older people experiencing racism.

Zdroj: <http://ageing-equal.org/about>

Tato akce nebyla jediná, která se vloni konala k danému tématu. Dne 21. července 2018 proběhl ve Štrasburku v rámci iniciativ Rady Evropy workshop s názvem *Promotion of human rights of older persons*.

Cílem akce, která byla uspořádána pod záštitou chorvatského předsednictví Výboru ministrů, bylo podpořit nejlepší vnitrostátní postupy provádění doporučení Výboru ministrů CM/Rec (2014) 2.⁴

Detailní program akce je k dispozici zde: <https://rm.coe.int/atelier-personnes-agees-programme-en-juin-2018-/16808b15a8>.

Měla jsem tu čest být přítomnou na tomto workshopu osobně díky podpoře Grantové agentury České republiky v rámci grantu č. 18-08130S s názvem *Lidská práva starších osob*, který je realizován společně Právnickou fakultou Univerzity Karlovy a Ústavem mezinárodních vztahů.

Alla Tymofeyeva

³ Looking into a first month of campaigning for ageing with equal rights. URL: <https://www.age-platform.eu/special-briefing/looking-first-month-campaigning-ageing-equal-rights> [cit. 16-11-2018].

⁴ Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec(2014)2 of 19 February 2014 on the promotion of human rights of older persons.

Několik poznámek k otázce ratifikace Istanbulske úmluvy

Ilustrace: Natali Santini

Istanbulská úmluva, přesněji *Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí* (ETS No. 210, 2011), vyvolává poměrně živou diskusi mezi odborníky i v širší veřejnosti v České republice. V odporu proti její ratifikaci se spojily velmi různorodé síly, používají se často velmi silné a emocionální argumenty.

Proto je vhodné se stručně podívat, co je vlastně jejím obsahem, jaké přínosy a jaká rizika by měla pro ČR její případná ratifikace.

Co je v Istanbulske úmluvě?

Istanbulská úmluva je **mnohostranná smlouva polootevřené povahy**, tzn. že je otevřena nejen pro členské státy Rady Evropy, nečlenské státy Rady Evropy a Evropskou unii, ale Výbor ministrů RE může se souhlasem stran úmluvy pozvat k přístupu i jiný nečlenský stát. Jde o smlouvu, která má aspekty lidskoprávních smluv a smluv mezinárodního práva trestního. Má se aplikovat v době míru i za ozbrojeného konfliktu.

Cíle úmluvy jsou zejm. (a) chránit ženy proti všem formám násilí, předcházet, stíhat a odstranit násilí proti ženám a domácí násilí, (b) přispět k odstranění všech forem diskriminace žen, (c) vytvořit komplexní rámec a opatření pro ochranu a pomoc všem obětem násilí proti ženám domácího násilí, (d) podporovat mezinárodní spolupráci s cílem odstranění těchto forem násilí.

Vedle obecných ustanovení, cílů a politik, které zdůrazňují integrovaný přístup k politikám shromažďování údajů o těchto formách násilí, úmluva také vyjadřuje závazky států: jednak se samy (svými orgány) zdrží násilí proti ženám, jednak přijmou nezbytná legislativní a jiná opatření (*due diligence*) k zajištění, prevenci, vyšetřování, trestání a odškodňování činů násilí, které jsou páchané nestátními aktéry. Z toho též vyplývá, že Istanbulská úmluva není self-executing, tedy i po ratifikaci nemůže působit ve vnitrostátním právním řádu přímo, ale vyžaduje přijetí vhodných

implementačních opatření. Jakými způsoby se závazky promítnou do vnitrostátního práva, to je věcí jednotlivých států.

Hlavní kapitoly Istanbulske úmluvy se člení na prevenci; ochranu a podporu obětem; opatření v hmotném právu (zejm. trestním); ustanovení o vyšetřování, stíhání, procesním právu a ochranných opatřeních; ustanovení o migraci a azylu; mezinárodní spolupráce; monitorovací mechanismus. V této souvislosti lze zmínit, že úmluva nepodléhá Evropskému soudu pro lidská práva, ale je zde předvídaný mezinárodní kontrolní mechanismus administrativního typu, založený na výboru expertů (GREVIO) a výboru smluvních stran.

Úmluva obsahuje většinu prvků typických pro moderní smlouvy, které kombinují trestněprávní ustanovení (kriminalizaci určitých činů, přiměřené tresty, založení trestní jurisdikce, apod.) s ustanoveními o prevenci, ochraně obětí a možnosti kompenzace pro oběti násilí. Zvláštností je čl. 32, který se dotýká občanskoprávních důsledků nucených sňatků (možnost neplatnosti či zrušení).

Co není v Istanbulske úmluvě?

Istanbulská úmluva neupravuje otázky, jak má nebo nemá vypadat rodina, výchova dětí, heterosexuální vztahy nebo svazky osob stejného pohlaví, apod. Jediný potenciálně problematický čl. 14 (*Education*) obsahuje též výraz „non-stereotyped gender roles“, ale hlavní důraz ohledně výchovy je kladen na rovnost mužů a žen, vzájemný respekt, nenásilné řešení sporů v mezilidských vztazích a předcházení násilí proti ženám. Navíc závazek stran je kvalifikovaný, státy mají podniknout nezbytné kroky podle potřeby (*where appropriate*). To znamená, že státy samy rozhodují o tom, co a v jaké formě zařadí do učebních materiálů.

Možné problémy vyplývající z Istanbulske úmluvy

Úmluva je poměrně dlouhý dokument (celkem 81 článků). Většina z nich se týká závazků, jejichž naplnění by nemělo být v ČR problematické, případně už daná opatření v právním řádu jsou, např. kriminalizace pronásledování (*stalking*), fyzického násilí, znásilnění a podobného sexuálního násilí, některé problémy se v ČR v současné době prakticky nevyskytují (jako nucené sňatky, vraždy ze cti, ženská obřizka, nebo nucené potraty a nucené sterilizace).

Na druhé straně zkušenosti z jiných evropských zemí s větším počtem migrantů z odlišného kulturního a náboženského prostředí, jakož i české zkušenosti z minulého období (sterilizace), svědčí o tom, že riziko některých činů proti ženám není dobré podceňovat.

Nicméně některá ustanovení mohou být problematická a lze jimi argumentovat proti ratifikaci úmluvy. Jak již také upozornila ČAK, čl. 28, který se týká oznamování násilných činů členy některých profesí (*Reporting by professionals*), může být problematický, pokud by se použil zákonodárcem jako další záminka k prolomení mlčenlivosti advokátů. Čl. 28 nicméně nepožaduje zrušení povinnosti mlčenlivosti všech regulovaných profesí, pouze tato povinnost podle vnitrostátního práva nemá být překážkou pro možnost za vhodných podmínek (*under appropriate conditions*) oznámit závažné násilné činy.

Minimálním krokem by byla formulace výkladového prohlášení, kterým by ČR ozřejmila, že taková výjimka se může týkat jen profesí jako lékaři, psychologové, učitelé, kteří se setkávají s oběťmi násilí, ale s vyloučením advokátů, nebo pouze u takových zjištění advokátů, která by neznamenal udávání klientů jako pachatelů.

Několik dalších ustanovení může vést k nepřiměřené finanční zátěži státu, zbytečnému zvyšování trestní represe, nebo zneužívání migrace a pobytových práv. Istanbulská úmluva však podle čl. 78 odst. 2 dovoluje uplatnění výhrad k některým článkům, zde by bylo vhodné jich v podstatné míře využít. Týkají se zejména čl. 30 odst. 2, který požaduje vyplácení kompenzace obětem násilí státem namísto pachatele, čl. 55 odst. 1, který požaduje vyšetřování činů i bez oznámení či bez souhlasu oběti, a to pro drobné činy fyzického násilí, a čl. 59, který velkoryse požaduje udělování pobytových statusů pro migranty, v případě rozvodu manželství a pro oběti činů uvedených v úmluvě.

Zde jsou namísto výhrady v tom smyslu, že ČR nepůjde nad rámec své dnešní úpravy v zákoně o obětech trestných činů, resp. v zákoně o pobytu cizinců, která se jeví jako dostatečná.

Kromě toho je možné zvážit výhrady podle čl. 78 odst. 3, který státu při ratifikaci nebo přístupu k úmluvě umožňuje si vyhradit právo stanovit jiné než trestní sankce pro některé činy. Co se týče sexuálního obtěžování (*harassment*),

tam přímo předmětný čl. 40 státům umožňuje zvolit mezi trestními a jinými sankcemi.

Závěr

Istanbulská úmluva jistě není jednoduchý dokument. Rozhodování o její ratifikaci by nemělo být spojeno s ideologickou, ale s věcnou, odbornou diskusí, založenou na právním rozboru úmluvy a jejích dopadů do českého právního řádu.

Celkově převládají pozitivní aspekty, ale nelze ignorovat ani některá problematická ustanovení. Proto lze doporučit její ratifikaci, avšak pouze s uplatněním uvedených výhrad a výkladového prohlášení.

Pavel Šturma

3. Workshopy a konference

Workshop k Zranitelnosti v právu lidských práv

V pátek 2. listopadu 2018 se v prostorách Kanceláře veřejné obhájky práva v Brně konal workshop na téma *Zranitelnost v právu lidských práv*. Workshop proběhl v rámci výzkumného projektu GAČR 18-08130S Lidská práva starších osob, který od počátku roku 2018 řeší výzkumný tým vedený **Doc. Veronikou Bílkovou**, vedoucí Centra pro mezinárodní právo ÚMV.

Na řešení projektu se dále podílejí soudkyně Ústavního soudu ČR **Dr. Kateřina Šimáčková** (za ÚMV) a **Dr. Alla Tymofeyeva** z Právnické fakulty UK (za PF UK).

Workshop se zaměřil na téma, jímž se výzkumný tým zabýval v průběhu prvního roku řešení projektu, a to na zranitelnost v právu lidských práv. Cílem akce bylo zamyslet se nad tím, do jaké míry je přínosné pracovat s konceptem zranitelnosti, resp. zranitelných skupin osob a jaké právní důsledky jsou se zranitelností spojeny. Během workshopu zazněly tři příspěvky, k nimž následně proběhla zajímavá a bohatá diskuse.

Úvodní příspěvek doc. Bílkové se věnoval zranitelnosti v právu lidských práv obecně. Osvětlil, jak je koncept využíván v právní nauce a ve

společenských vědách, a odlišil tři významy, jež s ním bývají spojovány (obecná, individuální a skupinová zranitelnost). Doc. Bílková také poukázala na rizika, která využívání konceptu zranitelnosti v právu lidských práv přináší.

Jedná se mj. o tzv. *paradox zranitelnosti*, v rámci něhož zvýšená právní ochrana poskytovaná určitým skupinám osob může posílit stereotypní vnímání těchto skupin a vést ke zhoršení jejich reálné situace. Nakonec Doc. Bílková uvedla příklady mezinárodně právních instrumentů a judikatury, primárně ze systému OSN, jež s konceptem pracují (zvláštní úmluvy OSN, rozhodnutí Výboru OSN pro lidská práva ve věci *Fijalkowska v. Polsko* /2005/aj.).

Navazující příspěvek Dr. Tymofeyevy se zabýval využitím konceptu zranitelnosti v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku.

Dr. Tymofeyeva uvedla, že výraz zranitelnost se objevuje ve více než 1600 judikátech, ESLP ale nikde nenabízí jeho vymezení a používá jej značně arbitrárně. Dále dr. Tymofeyeva identifikovala skupiny, jejichž členy ESLP nejčastěji označuje za zranitelné a mezi něž se řadí např. děti či osoby v detenci. Nakonec dr. Tymofeyeva uvedla právní důsledky, jež zařazení stěžovatele mezi zranitelné osoby má. Jedná se o omezený prostor k uvážení (*margin of appreciation*) či možné procesní odchylky.

Poslední příspěvek, který přednesla dr. Šimáčková, byl orientován na domácí právní prostředí. Jeho předmětem byl koncept zranitelnosti v judikatuře Ústavního soudu ČR. Dr. Šimáčková ukázala, že koncept je v českém právním prostředí využíván relativně krátkou dobu. Nejprve na něj v průběhu minulého desetiletí začaly odkazovat soudy a doktrína, pod vlivem azylového práva a rozhodnutí ESLP ve věci *D. H. v. Česká republika* (2007). Později se odkazy na zranitelnost dostaly do legislativních aktů (Zákon o azylu aj.).

Dr. Šimáčková dále analyzovala judikaturu Ústavního soudu ČR dotýkající se zranitelnosti, která zahrnuje mj. kauzy starobních důchodů, vymáhání poplatků za odvoz odpadu na dětech a mladistvých či zákazu sezení na zemi či schodech zavedeného v některých městech ČR.

Workshop ukázal, že téma zranitelnosti v právu lidských práv je velmi zajímavé a komplexní. Během diskuse vyvstávaly zejména otázky toho, do jaké míry lze sladit skupinový přístup ke

zranitelnosti s individuální orientací lidských práv, či toho, jaký je vztah mezi formálním a materiálním pojetím rovnosti. Příspěvky přednesené na workshopu, obohacené o poznatky získané v diskusi, budou publikovány ve formě série článků, jež by měly vyjít v některém z českých právních časopisů v první polovině roku 2019.

Veronika Bílková

Konference k 70. výročí přijetí Všeobecné deklarace lidských práv a Úmluvy proti genocidě

Ve dnech 29. – 30. listopadu 2018 proběhla na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy konference k příležitosti 70. výročí přijetí Všeobecné deklarace lidských práv a Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Konference proběhla pod záštitou univerzitního Výzkumného centra pro lidská práva (UNCE) a mezi příspěvateli se objevili nejen členové UNCE ale i řada zahraničních akademiků a praktiků z univerzit a lidskoprávních orgánů OSN, proto se konala v angličtině a francouzštině.

Program konference se skládal ze šesti panelů (dva v první den a čtyři ve druhý den) a pokryl řadu teoretických i praktických aspektů ochrany lidských práv vyplývajících jak ze samotné VDLP, tak z na ni navázaných a v ní se inspirujících mezinárodních právních dokumentech.

První panel se věnoval právně teoretickým aspektům VDLP. **Prof. Pavel Šturma**, koordinátor projektu UNCE, po zahájení konference přednesl svůj příspěvek, v němž shrnul základní informace o VDLP, její dopady na mezinárodně právní ochranu lidských práv, porovnal dokument s některými dalšími relevantními lidskoprávními instrumenty a shrnul přínos VDLP k dnešnímu dni.

Na to navázala **Dr. Nona Kubanychbek** (UNHCR, Kyrgyzstán) se svým tématem *Role and legal effect of the Universal Declaration of Human Rights*. Protože formální právní dopady VDLP, která je ve skutečnosti nezávazný dokument, nemá, věnoval se příspěvek především inspiračním vlivům na mnohé mezinárodní smlouvy o ochraně lidských práv, které byly přijaty na půdě OSN.

První panel zakončila svým příspěvkem na téma

Waiver of human rights. Right or a Challenge?
Dr. Nelly Araqelyan (Jerevan), která se v něm zabývala otázkou možnosti vzdání se práv a vztáhla tento problematický fenomén k některým praktickým příkladům a diskutovala různé přístupy paternalismu a autonomie rozhodování.

Druhý panel složený ze dvou příspěvků se věnoval konkrétním právům. **Dr. Lukáš Machoň** (OHCHR, Ženeva) přednesl příspěvek na téma *Universal Declaration of Human Rights and prohibition of torture and other ill-treatment*. Zaměřil se pak na v současnosti velmi aktuální téma zákazu vyhoštění v případě nebezpečí, že daná osoba bude poté podrobena mučení či jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení (tzv. *non-refoulement*), přičemž téma propojili s evropskou legislativou. Druhý panel a zároveň první den konference zakončila svým příspěvkem na téma *Right to a fair trial and rights of the accused* **Dr. Katarína Šmigová** (PEVŠ, Bratislava). Ta propojila téma práva na spravedlivý proces i s historickými souvislostmi, například s norimberskými procesy s válečnými zločinci po druhé světové válce.

Druhý den konference zahájil panel věnovaný otázkám univerzality a efektivity ochrany lidských práv. **Dr. Ivana Machoňová Schelongová** (OHCHR, Ženeva) ve svém příspěvku *Are human rights universal? The legacy of the Universal Declaration of Human Rights* téma otevřela, **Doc. Harald Scheu** na něj plynule navázal se svým příspěvkem *The Universal Declaration and the Common Understanding of Human Rights*. Oba příspěvky se tak věnovaly tématu univerzality a přenosnosti ochrany lidských práv tak, jak byla pojata ve VDLP, na různé kulturní oblasti a rovněž otázkou trvalosti práv do budoucnosti.

Panel zakončila **Mgr. Céline Braumann** (Univerzita Vídeň), která v příspěvku pod názvem *Recent Recommendations Regarding Extraterritorial Effects - Quasi-Judicial Activism by Human Rights Treaty Bodies?* otevřela a rozebrala téma (kvazi)soudcovského aktivismu a vyvolala tím velmi zajímavou diskusi.

Čtvrtý panel byl zaměřen na téma Human rights – origins and new challenges. Na rozdíl od ostatních panelů byla jednacím jazykem tohoto panelu nejen angličtina ale rovněž i francouzština, vzhledem k účasti pracovníků z partnerského centra CRDH Université Paris 2. Jako první přednesl svůj příspěvek na téma *La postérité normative et institutionnelle de la Déclaration universelle des droits de l'Homme, 70 ans après: défis et futurs* **profesor Olivier de Frouville** a věnoval se v něm

některým aktuálním ale rovněž budoucím problematickým aspektům ochrany lidských práv. **Lauren Baum** se následně ve svém příspěvku na téma *La répression pénale de la corruption et les droits de l'Homme* věnovala otázkám trestního postihu korupce ve spojení s lidskými právy. Panel zakončila **Victoria Bellami** výstupem s názvem *L'ectogénèse et le droit international des droits de l'Homme – De la fiction à la révolution*.

Předposlední panel konference nazvaný Business and Human Rights se věnoval propojení ekonomických aspektů a lidských práv. **Dr. Alla Tymofeyeva** (PF UK) se v příspěvku *Business entities from the perspective of the Universal Declaration of Human Rights and the European Convention on Human Rights* věnovala postavení právnických osob především před Evropským soudem pro lidská práva v rámci inspirace VDLP.

Dr. Monika Feigerlová (ÚSP AVČR) pak rozebrala připravovanou Úmluvu o obchodu a lidských právech v příspěvku *Towards an International Convention on Business and Human Rights*. Konferenci zakončil šestý panel věnovaný tématu Protection of group rights and newrights.

Už podle názvu se panel nevěnoval pouze VDLP ale rovněž Úmluvě proti genocidě z roku 1948 a zahájila jej **Dr. Kateřina Uhlířová** (PF MU, Brno) s příspěvkem Arendt, Lemkin and the "Crime of Crimes": *Some Thoughts on Protected Groups*. Věnovala se historickému a filozofickému vývoji směřujícímu k přijetí Úmluvy a propojila jej s judikaturou mezinárodních trestních tribunálů i konkrétními vnitrostátními akty.

Bezpochyby aktuálnímu tématu se věnoval **Dr. Martin Šolc** (PF UK), který vystoupil s příspěvkem týkajícím se zdravotnického práva – *Health as Opportunity? Rights to Health as a Special Case of the Right to Equality of Opportunities*.

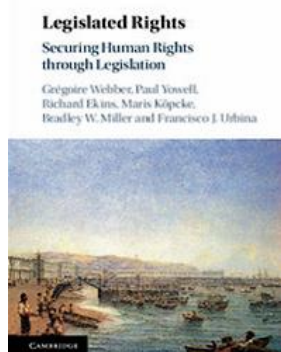
Celou konferenci uzavřel příspěvek **Sarah Jamal** (CRDH Paris 2) s názvem *La DUDH: fondement suffisant du droit à un environnement sain?*, v němž vystupující představila téma práva na příznivé životní prostředí a s ním spojené problémy. Konferenci zakončil **profesor Pavel Šturma** poděkováním přítomným vystupujícím i publiku za zajímavé příspěvky a podnětnou diskusi. Z konference je v současnosti připravována publikace, která by měla vyjít v průběhu roku 2019.

Milan Lipovský a kol.

4. Nové publikace

Webber, G., Yowell, P., Ekins, R., Köpcke, M., Miller, B., Urbina, F.: Legislated Rights: Securing Human Rights through Legislation. Cambridge: Cambridge University Press 2018, 209 str., ISBN-10: 1108426573, ISBN-13: 978-1108426572

doi:10.1017/9781108551069

„Legislativa je vhodně uzpůsobena pro ochranu a podporu lidských práv“ zní teze, kterou se rozhodl obhájit autorský tým složený z akademiků působících na univerzitách v Kanadě, Velké Británii, Španělsku a v Chile, jakož i ze soudce Ontarijského odvolacího soudu.

V úvodní kapitole se vymezují proti v současnosti převládajícím přístupům zaměřeným na roli soudů a spojením se čtyřmi tezemi, jež ve svém důsledku vedou k poněkud paradoxnímu závěru, že pokud legislativa (ve smyslu zákonodárského orgánu) porušuje lidská práva, je to přesně to, co od ní očekáváme.

Neboli místo toho, abychom – jak tomu bylo ještě v nedávné minulosti – zkoumali a snažili se podporovat přínosy legislativy k ochraně lidských práv, došlo ke generalizaci legislativních patologií.

Hlavní funkcí zákonodárných orgánů (legislativy) totiž není pouhá agregace preferencí či maximalizace celkového užitku, nýbrž o důvody opřené deliberace, jak přispívat k obecnému dobru, chápanému jako „soubor podmínek, které umožňují každému členovi společenství realizovat své představy o spokojeném životě, jak individuálně, tak společně s ostatními.“ (str. 6), mj. odůvodněnými změnami práva.

Proti další v současnosti převažující tezi, že legislativy jsou majoritární instituce, a proto nezpůsobitelné chránit individuální práva, autoři argumentují skutečností, že ve fungujících demokraciích neexistuje nic takového jako neměnná, unifikovaná většina.

I když jsou zákony přijímány většinovým hlasováním, každý ze zástupců lidu hlasující pro určitý legislativní návrh má pro jeho společenskou potřebnost nějaké zdůvodnění, k němuž dlouhodobě patří i ochrana lidských práv jednotlivců a menšin.

Zajímavé je i tvrzení autorů, že současná judikatura Evropského soudu pro lidská práva, jakož i mnohých dalších evropských a commonwealthských soudů přispívá ke vnímání legislativ, jako těch, jejichž role je zasahovat do lidských práv, protože je to nezbytné v demokratické společnosti.

Proti tomu přicházejí s vlastním zdůvodněním, že rolí legislativy je specifikace širokých, na výsledek zaměřených standardů lidských práv do relativně precizních normativních požadavků spojených s lidskými právy, neboli svoboda projevu je specifikována ve vztahu k právům duševního vlastnictví, pomluvě, utajovaným informacím a podobně, nikoli jimi „omezována“.

Konkrétní podoba této specifikace je současně předmětem odůvodněné deliberace v zákonodárných orgánech o tom, co nejlépe odpovídá konkrétním podmínkám daného politického společenství, případně zda je potřeba přizpůsobit zákony společenským změnám, protože součástí obecného dobra není jen svoboda projevu, ale i ochrana dobré pověsti či rozvoj umění a věd a další.

Lidská práva tak nejsou podle autorů závislá na váze či důležitosti dotčených zájmů, jež jsou poměřovány s jinými subjektivními či veřejnými zájmy, což je teze, která soudům umožnila expandovat soudní rozhodování do široké oblasti otázek.

Lidská práva jsou víc než jen subjektivní zájmy. Argumentace lidskými právy má proto být spojená s tím, jak nejlépe vyjádřit tyto otevřeně formulované (nedostatečně specifikované) standardy v pozitivním právu konkrétní společnosti.

Pozitivní právo tvořené legislativními orgány má ve srovnání se soudním rozhodováním navíc jedinečnou schopnost řešit tzv. *koordinační problémy*, neboli otázky, jak mohou jednotlivci koordinovat svou činnost pro dosažení společného dobra.

Proto když nechápeme právo lidských práv úzce jako nástroj pro soudní přezkum zákonů, můžeme třeba vidět, že legislativy přispívají

k ochraně práva na život v seizmicky aktivních oblastech vydáváním podrobných stavebních předpisů, což se projeví v počtu zachráněných životů ve srovnání s jinými zeměmi, které podobné předpisy nemají a jsou zasaženy mnohem slabším zemětřesením (autoři v předmluvě zmiňují, jak v rámci prací na knize tuto situaci osobně zažili).

Jednotlivé kapitoly v knize následně prohlubují nastíněnou argumentaci z hlediska teorií lidských práv, koncepce pozitivního práva, institucionálních aspektů a vztahu lidských práva legislativně zakotvených práv. Mezitímní závěry jsou následně konfrontovány s teorií a praxí soudního přezkumu právních předpisů.

Knih tak představuje podnětnou výzvu nejen pro právní teoretiky a filosofy, ale i pro legislativce, soudce a obecně praktiky se zájmem o lidská práva, k novému promýšlení nastavení rolí zákonodárných orgánů a soudů při dosahování společného cíle: ochrany lidských práv.

Jana Ondřejková

**BOROWSKI, Martin, PAULSON, Stanley L., SIECKMANN, Jan-Reinard (eds.):
Rechtsphilosophie und
Grundrechtstheorie.
Robert Alexys System. Tübingen:
Mohr Siebeck, 2017, 810 s
ISBN: 978-3-16-155626-5**

Jak vyplývá z podtitulu knihy, sborník příspěvků je věnovaný především reflexi díla profesora Roberta Alexyho, který posledních několik desetiletí ovlivnil diskurz nejen v oblasti lidských práv, teorie právní argumentace a obecné teorie práva. Příspěvky Alexyho kolegů a žáků toto dílo v mnohém rozvíjejí, místy s ním polemizují, vždy však s dostatečnou hloubkou a znalostí reflektují téměř všechna ústřední témata, která se rozvíjejí okolo tří

základních monografií: Teorie právní argumentace, Teorie základních práv a Pojem a platnost práva. Příspěvky 41 autorů jsou rozděleny do čtyř oblastí zahrnujících ve třech případech stěžejní témata, jež jsou obsahem výše zmíněných monografií Roberta Alexyho, zatímco poslední část je věnována ostatním aspektům jeho díla, které jsou zejména srovnávány s dalšími právně teoretickými přístupy.

První část věnovaná pojmu a podstatě práva rozvíjí tezi o „dvojí povaze“ práva (*Doppelnatur des Rechts*), k ústředním tématům patří non-pozitivistický pohled na právo, hodnota spravedlnosti, Radbruchova formule, přičemž cenné jsou zejména příspěvky nejvýznamnějších Alexyho současníků (Josepha Raze, Johna Finnise, Ulfrieda Neumanna, Eugenio Bulygina nebo Trevora R. S. Allana).

Druhá část se zabývá diskurzivní teorií práva a teorií právní argumentace obecně a obsahuje mimo jiné příspěvky Manuela Atienzy, Bartosze Brozka nebo Jörna Ipsena.

Třetí část je zaměřena na teorii základních práv a teorii principů a autoři se v ní věnují kromě abstraktních teoretických otázek věnovaných zejména právním principům anebo existenci nestátního práva (George Pavlakos, Jan-Reinard Sieckmann, José Juan Moreso) také aplikaci principu proporcionality, což rovněž patří mezi ústřední témata Alexyho díla (Aharon Barak, Martin Borowski, Julian Rivers, Carlos Bernal Pulido).

Poslední část tvoří příspěvky významných současných teoretiků, kteří již přímo nenavazují na Alexyho dílo, ovšem v celé řadě aspektů se jej minimálně dotýkají (ať již jde o příspěvky Stanley L. Paulsona, Ralfa Dreiera, Mattiase Kaufmanna, Massima La Torre a dalších).

Pavel Ondřejek